

Інна Підберезних, к. і. н.

Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Україна

ВПЛИВ США НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ СЕКТОР КРАЇН АСЕАН

Inna Pidbereznykh, PhD in History

Petro Mohyla Black Sea State University, Ukraine

US INFLUENCE ON THE SOCIO-ECONOMIC SECTOR OF ASEAN COUNTRIES

The article describes and analyzes the current state of the role and influence of the US on the socio-economic sector of ASEAN countries, given that in the second half of the twentieth century. The Nations of Southeast Asia managed to attract the attention of the international community due to dynamic changes in the political and financial-economic sphere. Free trade and open markets are key elements for security and stability in the Asia-Pacific region and to long-term American prosperity. The expansion of free trade agreements provides a high level of interdependence and economic growth in Asian countries. The main attention is focused on issues of social and economic cooperation between the US and ASEAN, the results and prospects of the dialogue in the future.

Key words: The Asia-Pacific region (APR), the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), foreign economic policy, investment climate, South-East Asia (SEA), socio-economic sector, United States of America (USA).

У сучасних умовах активного розвитку американсько-азійського стратегічного партнерства, пошуку нових шляхів вибудовування відносин з країнами АСЕАН набуває для США все більш важливе значення, в тому числі завдяки укладанню угод про вільну торгівлю АСЕАН – Китай, АСЕАН – Республіка Корея, АСЕАН – Японія, АСЕАН – Індія, АСЕАН -Австралія та Нова Зеландія.

Зацікавленість у двосторонньому економічному діалозі з країнами АСЕАН, а саме розширення торговельних, інвестиційних, виробничо-технологічних взаємозв'язків США – АСЕАН, поглиблення співпраці в сферах енергетики, інфраструктури, охорони здоров'я, освіти, використання інформаційних та комунікаційних технологій, ліквідації наслідків катастроф, охорони і раціонального використання природних ресурсів, інших областях відбуваються в умовах процесів глобалізації і регіональної інтеграції, які надають багатоплановий вплив на масштаби, форми, механізми торгово-економічних відносин суб'єктів світового господарства.

У запропонованому матеріалі зупинимося на висвітленні й аналізі проблем соціально-економічних механізмів політичної стабільності в ПСА, що може мати як загальне теоретичне, так і практичне значення для формування зовнішньополітичного курсу США, зокрема стосовно вироблення стратегії держави щодо розвитку тісніших соціально-економічних відносин з країнами Південно-Східної Азії.

Дана стаття ставить на меті дослідження ролі та впливу США на соціально-економічну політику держав АСЕАН.

У процесі дослідження були використані історико-хронологічний метод, що дав змогу дослідити етапи формування концепції політичної стабільності в ПСА та з'ясувати динаміку розвитку інституційних механізмів її забезпечення. Такий метод, як компаративістський, сприяв виявити зміни в концепції політичної стабільності в ПСА через призму впливу такої провідної країни світу, як США, зокрема через порівняння потужності, рівня та інтенсивності взаємодій з країнами регіону.

Стаття базується на системному підході, оскільки країни-члени АСЕАН є центральними елементами регіональної системи ПСА, а на вищому рівні цей регіон є важливим елементом всієї системи міжнародних відносин та азійської зокрема.

Азійсько-Тихоокеанський регіон за останні 10 років докорінно змінив свою стратегію, цим змінам послуговували чотири основні чинники. Першим з них є зростання економічної та політичної

ролі регіону. Підтвердженням того є те, що область виробляє 30 % світового експорту і його двостороння торгівля з США перевищує \$ 1 трлн на рік. У регіоні зосереджено дві третини світових валютних резервів.

Другим фактором є зростання політичної та економічної могутності Китаю. Однак, ця тенденція створює дилему: зростаюча міць збройних сил Китаю стали на перешкоді економічному зростанню його сусідів.

Третім фактором є поява все більшої кількості держав, що володіють ядерною зброєю, і таким чином створюють загрозу масового поширення нелегальної зброї серед азійських країн. Протягом останнього десятиліття погрожувала регіональна ситуація стосовно безпеки в області ядерної зброї. Здійснюється глобальний режим контролю над озброєннями. Зокрема, все більшої сили набрав договір про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) та рішення про всеосяжну заборону випробувань. В цілому, з 1990 по 1998 рік, ядерна зброя у тіншовій економіці не простежувалася. Однак сьогодні тіншова економіка у сфері ядерної зброї набирає все більших обертів. Зокрема, Індія і Пакистан провели ядерні випробування, так само як і Північна Корея. Китай продовжує модернізувати свої ядерні та балістичні можливості ракет. Існує загроза утворення гонки озброєнь. У той же час, є значні побоювання з приводу поширення зброї масового знищення, технологій, матеріалів і ноу-хау для держав і недержавних суб'єктів. Загроза внутрішній безпеці США виявляється у надмірному розповсюдженні зброї масового ураження. Таким чином, зусилля щодо утилізації цього питання повинні включати в себе переслідування стратегічних договорів з Росією, Китаєм, Індією, Японією і Південною Кореєю.

Поширення зброї масового ураження, розширення співпраці, зміна клімату, енергетична безпека та інші нетрадиційні регіональні та глобальні проблеми в області безпеки, боротьба з тероризмом і екстремізмом – все це потребує більш ефективного поєднання жорсткої політичної сили і громадської дипломатії. Саме це вимагає від адміністрації Вашингтону переглянути військову взаємодію США в регіоні при одночасному розширенні його порядку в питаннях безпеки та вільної торгівлі.

Четвертий фактор – зростаючий інтерес до багатостороннього співробітництва. За останні два десятиліття (і особливо протягом останніх 10 років) зростає інтерес до багатостороннього співробітництва в АТР. Ця тенденція охопила 10 країн Південно-Східної Азії, що включають в себе держави АСЕАН, які зробили свій внесок у підтримання миру та стабільності в ПСА шляхом формування співробітництва і побудови взаєморозуміння. АТР не є єдиним у наслідуванні цієї тенденції. Зокрема, Південна Азія налічує вісім країн, які є членами Асоціації регіонального співробітництва (СААРК), більшість країн Центральної Азії разом з Китаєм і Росією є членами Шанхайської організації співпраці (ШОС). Економічна інтеграція цього субрегіону поглиблюється, незважаючи на періоди напруженості. Інші аспекти глобалізації, такі як поширення культури, регіонального туризму та субрегіональні комунікації, створили нову ситуацію, в якій кооперативні підходи до широкого кола економічних, комунікаційних, соціальних та культурних проблем є найбільш прийнятними для вирішення спільних інтересів, таких як енергетична безпека, морська безпека і зменшення забруднення навколишнього середовища. Політичне середовище представляє особливо сприятливі умови для розвитку субрегіональної співпраці в області безпеки.

Для розуміння важливості сучасної Південно-Східної Азії потрібно розуміти уроки попередніх періодів, що відображаються в конфліктах між державами регіону. Точніше, ці уроки стосуються проблем, пов'язаних із складними заходами безпеки, які можуть виникнути при повторних кризах. Оцінюючи, як ці фактори вплинули на посилення напруженості і в кінцевому підсумку на початок війни в Європі сто років тому, можна активізувати зусилля для розуміння і управління напруженістю в ПСА сьогодні¹. Тож, втручання США в соціально-економічний сектор розглядається саме як такий захід безпеки, чинник, без якого в регіоні не можна обійтися.

Підтримуючи політику «глибокої взаємодії» Сполучених Штатів у регіоні країн АСЕАН, науковці Стівен Брукс, Джон Айкенберрі та Вільям Уолфорт висловлювали гіпотезу стосовно того, що прихильність до встановлення безпеки силами США і держав Європи на Близькому Сході і в ПСА, разом з американським домінуванням пригнічує регіональне суперництво і перешкоджає

¹ Chong, Ja Ian. Hall, Todd H. (2014). The Lessons of 1914 for East Asia Today: Missing the Trees for the Forest. *International Security, Volume 39, Number 1*, 7-43. <<http://muse.jhu.edu/>>

відродженню епохи багатополярної силової політики¹. Вчені доходять висновку, що політика США може повернути безпеку, зменшити конфлікти між євразійськими державами.

Сполучені Штати визнаються в міжнародній ієрархії Західної півкулі більш ніж століття і всієї Західної Європи протягом семи десятиліть². Американська взаємодія і прихильність Азії явище не нове, адже ще з давніх часів Сполучені Штати були залучені в Азії. Зокрема, у лютому 1784 р. імператриця Китаю направила до Нью-Йорку партію китайських товарів і отримала дохід в розмірі \$ 30 000. У 1835 р. США створили ескадрилью для військово-морського флоту Ост-Індії. Саме це поклало початок продовженню військових дій США в західній частині Тихого океану. У 1844 р. Китай надав торгові права Сполученим Штатам у Вансяському договорі. У 1846 р. США вперше спробували провести переговори щодо торговельних угод з Японією. Проте ця спроба виявилася марною. Лише через 10 років після підписання 31 березня 1854 р. між США в особі коммодора Меттью Перрі та Японією Канагавського договору, за яким були відкриті японські ринки для США та включене положення про вугільну станцію для Сполучених Штатів. Дельти річки Чжуцзян стали першою американсько-азійською базою. У 1898 р. Гуам і Філіппіни були передані США в якості дарованих територій в Іспано-американській війні. У ХХІ ст. дипломатичні і торгові відносини та стратегічні інтереси США продовжують розширюватися. США демонструють свою прихильність до регіонального миру і безпеки. Ця тенденція лежить в основі політики США щодо зміцнення та модернізації своїх партнерств. Для підтримки своїх взаємозв'язків вони використовують всі інструменти, наявні в своєму арсеналі: дипломатичні, політичні, військові, економічні, культурні тощо.

Міністр оборони США Роберт Гейтс визначив Сполучені Штати як «резидента влади» в регіоні та відзначив у своєму зверненні 31 травня 2008 р., що американська територія в Тихому океані пролягає від Алеутських островів до Гуаму. Отже, заява міністра підкреслює прихильність США до створення стабільної регіональної обстановки, яка підтримує економічний, політичний, культурний розвиток в АТР. Двостороння структура альянсу США залишається основою регіональної стабільності процвітання і відправною точкою підтримки безпеки з регіоном. Альянси дозволяють Сполученим Штатам забезпечувати значну перевагу присутності в регіоні, а структура базування в Японії і Південній Кореї посиленого доступу робить США як діючого партнера в області. Як інструменти національної політики, альянси є динамічними елементами, які знаходяться в постійному процесі еволюції. Таким чином, союзи залишаються необхідною основою, на якій будується будь-яка майбутня стратегія безпеки.

І АСЕАН, і США використовують угоду 2006-го року про торгівлю та інвестиції з АСЕАН для сприяння торгівлі та інвестиційним потокам між АСЕАН і США, обміну думками з широкого кола економічних питань³. Спільна рада була створена з метою забезпечити спрямування на здійснення торговельних та інвестиційних угод між АСЕАН та США, нести відповідальність за моніторинг та оцінку прогресу у відносинах країн.

Слід відзначити, що в останні роки, економічні відносини між АСЕАН і США розширилися за рамки торгівлі та інвестицій. Співпраця зосереджена на спрощенні процедур торгівлі, стандартів та відповідності товарів, права інтелектуальної власності, взаємодії між державним і приватним сектором.

США є основним партнером АСЕАН в просуванні вперед і наданні технічної допомоги стандартам і нормам відповідності для пріоритетних галузей, включаючи електричне, електронне, медичне обладнання та автомобільну промисловість.

У 2010 р. США відвідав Міністр торгівлі АСЕАН по справам державного та приватного сектора. Зворотна ж торгова місія США була організована в липні 2012 р. завдяки бізнес-форуму АСЕАН – США, де встановився регулярний діалог з питань політики за участю країн-учасниць АСЕАН.

За статистичними даними Сполучених Штатів, загальний обсяг торгівлі товарами між АСЕАН і США в 2011 р. збільшився на 9,2 %, тобто зріс з 178 \$ млрд до \$ 194 млрд, порівняно з 2010 роком.

¹ Campbell, Craig, Friedman, Benjamin H. (2013). Debating American Engagement: The Future of U.S. Grand Strategy. *International Security*, Vol. 38, Number 2, Fall 2013, 181-199. <<http://muse.jhu.edu/>>

² David, A. (2013). Lake. Legitimizing Power: The Domestic Politics of U.S. International Hierarchy. *International Security Volume 38, Number 2, Fall 2013*. <<http://muse.jhu.edu/>>

³ ASEAN-US Dialogue-The Economic and Trade Cooperation. <<http://www.asean.org/news/item/overview-of-asean-us-dialogue-relations/>>

Географічна структура імпорту АСЕАН з США збільшилася на 8,6 % (до \$ 76400 млн), а експорт до країн АСЕАН збільшився на 9,8 % (до \$ 118,2 млрд) в 2011 р. США четвертий найбільший торговий партнер, а країни АСЕАН і, всі разом, є п'ятим за величиною торговим партнером товарів для США¹.

З огляду на ці показники, за останні роки США істотно поглибили свої відносини з АСЕАН, особливо в ряді країн, допомагаючи в ліквідації наслідків стихійних лих², в питаннях освіти³, просування по службі, в захисті прав жінок і дітей⁴ та в підтримці молоді⁵. Щодо ліквідації наслідків стихійних лих, Агентство США з торгівлі та розвитку спонсорували семінар АСЕАН з управління стихійними лихами, з пом'якшення їх наслідків, а також з розширення можливостей для адекватної підготовки та ефективного реагування в надзвичайних ситуаціях пов'язаних зі стихійними лихами⁶.

Заслуговує на увагу і той факт, що продовжується співпраця між США та АСЕАН в освітній сфері. Зокрема, 18 листопада 2011 р. в Балі, Індонезія на 3-й зустрічі лідерів країн-учасниць АСЕАН було оголошено про партнерство в питаннях англомовної освіти. Це партнерство є довгостроковим зобов'язанням покращити потенціал англійської мови в регіоні і надалі підтримувати ініціативу з інтеграції АСЕАН. У травні 2012 р. підтримка США допомогла завершити розробку відео-модулів курсу для навчання бакалаврів з університетів АСЕАН. Сполучені Штати також організували два семінари для завершення роботи над змістом навчальних програм АСЕАН.

Південно-Східна Азія, звичайно, складається з безліч різних етнічних груп, мов і традицій. І культурна взаємодія цих утворень із США виявляється ще й безпосередньо, коли жителі цих територій змушені емігрувати до Сполучених Штатів. Культурно-гуманітарне співробітництво США з країнами ПСА в сьогодні виходить на новий рівень, адже воно вже проявляється всередині Сполучених Штатів, де швидко з'являються прояви культурних зіткнень азійців з американцями завдяки проникненню перших в американське суспільство у якості біженців та через засоби масової інформації. Таким чином, перспективним напрямом є дослідження у майбутньому перебігу та результатів цих процесів.

Варто зазначити, що відносини США щодо АСЕАН спрямовані на заохочення розвитку соціально-економічного сектору впливу США. Сполучені Штати зосереджені в економічному плані на збільшенні інвестицій та розширенні торгівлі, активно втручаються в питання освіти, поведінки у разі стихійних лих тощо. Ймовірність перетворення США в єдину світову державу, що має величезний вплив на цю сферу в країнах АСЕАН, включає у собі певні ризики, що змушують інші країни нервуватися. Отже, поки що тема стоїть надзвичайно гостро як перед самими Сполученими Штатами та АСЕАН, так і перед зацікавленими у своєму домінуванні країнами.

Чимало країн АТР стали свідками змін режимів за останні 10 років. Економічний підйом сприяв тому, що Азія знову з'явилась в якості центрального політичного та економічного двигуна світової економіки. Країни Східної і Південно-Східної Азії вміщують в собі майже одну третину населення світу, генерують близько чверті світового виробництва, і виробляють близько чверті світового експорту. Азійські виробники захопили значну частину світових виробничих ланцюгів. До недавньої фінансової кризи, темпи зростання в багатьох частинах Азії в останнє десятиліття наблизилися або перевищують двозначні цифри, піднімаючи економіку та соціальний благоустрій регіону. Ринкова політика Азії та її успішна взаємодія зі світовою економікою стали яскравим прикладом для інших регіонів у сфері глобалізації. Зростання попиту Азії на енергію та інші ресурси, створило напруженість у відносинах між країнами і призвело до екологічних проблем та нових загроз. Наприклад, китайський та індійський попит на енергетику та інші сировинні товари

¹ *ASEAN-US Dialogue-The Economic and Trade Cooperation*. <<http://www.asean.org/news/item/overview-of-asean-us-dialogue-relations/>>

² *ASEAN-US Dialogue-The Socio-culture cooperation-Disaster Management*. <<http://www.asean.org/news/item/overview-of-asean-us-dialogue-relations/>>

³ *ASEAN-US Dialogue-The Socio-culture cooperation-Education*. <<http://www.asean.org/news/item/overview-of-asean-us-dialogue-relations/>>

⁴ *ASEAN-US Dialogue-The Socio-culture cooperation-Right of Women and Children*. <<http://www.asean.org/news/item/overview-of-asean-us-dialogue-relations/>>

⁵ *ASEAN-US Dialogue-The Socio-culture cooperation-Youth Development*. <<http://www.asean.org/news/item/overview-of-asean-us-dialogue-relations/>>

⁶ *ASEAN-US Dialogue-The Socio-culture cooperation-Disaster Management*. <<http://www.asean.org/news/item/overview-of-asean-us-dialogue-relations/>>

є основним фактором встановлення енергетичних і сировинних цін в 2006 і 2007 рр. Десять років тому, Азія була важливим економічним регіоном, а вже на сьогодні від неї залежить процвітання США. Обсяг торгівлі між Сполученими Штатами і Азією становить майже \$ 1 трлн на рік, склавши 27 % від загального обсягу торгівлі США з провідними країнами світу та 19 % від торгівлі з Європейським Союзом. Азія оперезана важливими морськими лініями зв'язку для Сполучених Штатів, їхніх союзників та партнерів. Шість найбільших портів світу знаходяться в Азії. Незважаючи на серйозність азійської фінансової кризи в 1997 – 1998 рр., Азія збагачується порівняно швидко і продовжує зростати стійкими темпами. Ця зростаюча економічна взаємозалежність збігається з ростом інтересу до регіональної вільної торгівлі та створення двосторонніх і регіональних торговельних угод, які є геополітичним виразом мирних відносин між державами, а також виявом комерційного інструменту.

Проведений аналіз свідчить, що за останнє десятиліття цей регіон відіграє все більшу роль в економічному та політичному житті США. Провідні й найвпливовіші представники правлячої еліти США залишаються прибічниками подальшого нарощування силової складової в американській політиці щодо ПСА. Безпосередньо беручи участь в ухваленні рішень, вони відстоюють силові методи досягнення стратегічних цілей США у світі. Здатність Сполучених Штатів прийняти більш активний і стратегічний підхід до АТР має бути виконаним протягом наступного десятиліття. Саме це сприятиме збереженню регіонального миру і стабільності в обох регіонах.

References:

1. *ASEAN-US Dialogue-The Economic and Trade Cooperation*. <<http://www.asean.org/news/item/overview-of-asean-us-dialogue-relations/>> [in English].
2. *ASEAN-US Dialogue-The Socio-culture cooperation-Disaster Management*. <<http://www.asean.org/news/item/overview-of-asean-us-dialogue-relations/>> [in English].
3. *ASEAN-US Dialogue-The Socio-culture cooperation-Education*. <<http://www.asean.org/news/item/overview-of-asean-us-dialogue-relations/>> [in English].
4. *ASEAN-US Dialogue-The Socio-culture cooperation-Right of Women and Children*. <<http://www.asean.org/news/item/overview-of-asean-us-dialogue-relations/>> [in English].
5. *ASEAN-US Dialogue-The Socio-culture cooperation-Youth Development*. <<http://www.asean.org/news/item/overview-of-asean-us-dialogue-relations/>> [in English].
6. David, A. (2013). Lake. Legitimizing Power: The Domestic Politics of U.S. International Hierarchy. *International Security, Volume 38, Number 2, Fall 2013*. <<http://muse.jhu.edu/>> [in English].
7. Campbell, Craig. Friedman, Benjamin H. (2013). Debating American Engagement: The Future of U.S. Grand Strategy. *International Security Volume 38, Number 2, Fall 2013, 181-199*. <<http://muse.jhu.edu/>> [in English].
8. Chong, Ja Ian. Hall, Todd H. (2014). The Lessons of 1914 for East Asia Today: Missing the Trees for the Forest. *International Security, Volume 39, Number 1, 7-43*. <<http://muse.jhu.edu/>> [in English].